

Тракийска, късноантична и средновековна крепост "Кулата- Градот" се намира на 3.49 km югозападно по права линия от центъра на град Ракитово и 8 km по път. Комплексът, включващ християнска църква, хранилища и кули, е с приблизителна площ от 4 дка и е разположен на 1303 m надморска височина. Въпреки че още през 1987 г. е вписан като „Средновековна крепост” под № 26 в Националния регистър на НИОНКЦ (Национален институт за опазване на недвижимите културни ценности) [писмо № 4612/6.8.1987 г. на НИПК], досега обектът не е бил проучван. Напротив, през последните 20 години мястото е обект на непрекъснати иманярски интервенции. В търсене на „несметни съкровища” през зимата на 2008 г. иманярите правят изкоп в апсидата на църквата. Едва след сигнал на местното ракитовско сдружение „Суткя” и РИМ Пазарджик при съдействието на Община Ракитово беше извършен оглед от място и направен протокол от д-р Емил Иванов (9.5.2009 г.) и екип на НИОНКЦ (12.5.2009 г.). Националният археологически институт с музей в София (НАИМ) реагира своевременно, като назначи спешни археологически разкопки с ръководители н. с. д-р Андрей Аладжов (НАИМ) и гл. ас. д-р Емил Иванов (БФ на СУ „Св. Климент Охридски”) [Разрешение № 303/27.5.2009 г. на НАИМ].

Комплексът, издигнат върху хълм с надморска височина 1298-1303 m, е ориентиран по дължина в посока североизток-югозапад и е укрепен с крепостна стена, градена от цепен гнайсов камък и бял хоросан. От нея са запазени 43 m предимно откъм изток-югоизток, като на места височината достига 5 до 6 m, а дебелината ѝ – 1.50 до 1.65 m. Някогашната кула откъм юг, външното лице от запад и един отсек на крепостната стена от североизточната страна са разрушени. По стената и във вътрешността на някогашната крепост са направени множество иманярски изкопи. В северния край на крепостта личат основите на правоъгълна сграда с три квадратни ниши – две на южния зид и една на западния. Зидовете са градени от цепен (ломен) камък на кал, като се откриват и множество фрагменти от долиуми, късноантична и средновековна битова керамика. В западната част на крепостта се разкрива вътрешното лице на крепостната стена. Към нея е прилепен под остър ъгъл зид с дължина 3.40 m и дебелина 0.60 m, граден също от цепен камък на калова спойка.

На най-високата част и в центъра на комплекса някога се е издигала еднокорабна църква, ориентирана с дългата си ост в почти точен изток- запад. Тазгодишните археологически разкопки имаха за цел именно разкриването на църквата и установяването на нейните действителни размери, ниво и наличието на евентуална живописна или пластична украса. Резултатите потвърдиха първоначалните предположения на д-р Е. Иванов относно размерите, украсата и датировката, както и грешките в доклада на НИОНКЦ по същите въпроси. Наосът на църквата е с вътрешни размери 7.5 x 4.2 m, притворът – 4.5 x 4.2 m и преддверието от запад – 3.5 x 4.2 m. Зидовете на църквата са с дебелина 0.45 m, градени от цепен камък и бял хоросан. По вътрешния овал на апсидата (с вътрешен радиус 1.25 m) беше разкрит единичен слой

стенописна украса върху тънка варова замазка. Стенописите са до нивото на запазената градежна височина 1-1.10 м.

В тях се различават следи от налична някога фигурална композиция – долната част на четири фигури с богослужебно одяние, насочени, както показва стъпването, към средата на апсидата. Обичайно за този вид композиции и съгласно средновизантийския иконографски канон, характерен за периода от X в. насам, също тук са били изобразени св. отци- литургисти, св. Василий Велики и св. Йоан Златоуст, и най- вероятно св. Григорий Нисийски и св. Григорий Назиански.

Благодарение на здравата хоросанова основа стенописният слой с приблизителна площ 1.25 кв.м е добре съхранен с изключение на местата, унищожени от кореновата сисктема на масивните близо 100- годишни борови дървета. В хода на работата стенописните фрагменти в апсидата бяха укрепени на място от реставраторски екип на НАИМ и впоследствие транспортирани за реставрация и излагане в новопостроения Общински музей в гр. Ракитово. Наративният стил на оцелелите стенописни фрагменти, както и някои находки от наоса насочват към датировка на църквата не по-рано от XII и не по-късно от XIV в. Комплексът е престанал да съществува вероятно малко след падането на областта под османско владичество през втората половина на XIV в. Същевременно други артефакти от проведените археологически разкопки, като вторично ползвани фрагменти от пластичната олтарна преграда, позволяват и по-ранна датировка, която тепърва предстои обективно да се прецизира.

Намерената керамиката, макар силно фрагментирана, е изключително разнообразна (палеолитна, тракийска, римска вносна, късноантична и средновековна, включително и от Второто българско царство) и свидетелства за широк хронологичен диапазон. По този начин само се потвърждава предположението, че районът на Чепинското корито е бил заселен без прекъсване от хилядолетия до наши дни. Паралелни църковни паметници в самия днешен град указват за съществуването на организирана християнска община и епископски център тук още през V век.

Надморска височина: 1303 m GPS координати: 41°57'49" С.Ш. и 24°03'52" И.Д.